

Harmadszor : új mozzanatot jelentenek a kollektív munkák. Nem minden cikkgyűjtemény kollektív munka. De nálunk vannak már igazi kollektív munkák, mint a magyar történelem főiskolai tankönyve.

Negyedszer : a reakciós burzsoá ideológia bírálata terén több olyan munka jelent meg, amelyeknek nemzetközi és hazai jelentősége van. Kimagasló jelentőségű különösen Lukács György műve : *Az ész trónfosztása*. Utalhatok talán a fizikai idealizmus bírálatára s annak nemzetközi visszhangjára.

Ötödször : a tudományos munka tervszerű irányítása. E téren nagy ellenállás leküzdése után az első ötéves terv formális célkitűzései után komoly eredményeket értünk el a reális, *tudományos* tervezés vonalán. Állandó bizottságokban az I. és II. Osztály tudományterületein több száz kutatót vontunk be a tervszerű munkába. Kutatás terén azonban elmaradtunk a népi demokratikus baráti országokhoz képest.

Hatodszor : az idősebb tudományos nemzedék számos jeles képviselője — akik a polgári tudomány eszmekörében nőttek fel —, meggyőződött a szocialista ideológia helyességéről, levetette előítéleteit a dialektikus materializmus és a történelmi materializmussal szemben, aktív és nagyon becsült tagjai tudományos és társadalmi életünknek.

Ugyanakkor a fiatal nemzedék számára egészen új lehetőségek nyíltak meg ; az aspirantúra. Tudom, sok a panasz, de fiatal barátaink és kollégáink ne felejtsek el, hogy a mi számunkra *álom* volt három évig csak tanulmányainknak élni. Jómagam pl. egyetemi tanulmányaim elvégzése után csak szakmámon kívül mint ideiglenes megbízott óraadó, helyettes stb. kereskedelmi iskolai tanár működhettem.

Tisztelt Akadémia! 10 éves fejlődésünk eredményeit népünk fáradtságos munkájának, népi demokratikus államunk megszilárdulásának, dicső pártunk vezetésének s felszabadítónk, a nagy Szovjetunió önzetlen segítségének köszönhetjük. A magyar tudomány új útra lépett, s ezen az úton kell tudományunknak tovább haladnia. Mindez emeli felelősségünket. Mindez magas követelményeket támaszt a tudománnyal szemben. Mindez arra készítet, hogy a második ötéves terv kidolgozásához és főleg megvalósításához még aktívabb módon járuljunk hozzá, mint az első ötéves tervhez. 10 év alatt szerzett tapasztalataink és végzett munkánk úgy látjuk kedvező feltételeket ad ahhoz, hogy a szocializmus építésének nagy ügyét a jövőben eredményel szolgáljuk s *megteremtsük a társadalmi élet minden területét, minden vonatkozását átfogó, feldolgozó magyar marxista—leninista társadalomtudományt.*

KODÁLY ZOLTÁN akadémikus hozzászólása

Tisztelt ünneplő közönség!

Az elhangzottak után kevés mondanivalóm maradt, a népzenekutató csoportra vonatkozó pár szón kívül.

Alighogy a felszabadító szovjet hadsereg bevonulása megengedte, hogy gyalázatos patkányéletünkéből felszabadulva, előkotorhattuk a pincébe, alagútba elrejtett, részben megmentett anyagát az évek óta szünetelő munkának, hozzáfogtunk. A Közoktatásügyi Minisztérium eleitől fogva

támogatta munkánkat, de sem elegendő munkatárs nem volt, sem megfelelő helyiség: az Akadémia romos épületének megjavítására csak évek múlva kerülhetett sor, így első kötetünk csak 1952-ben jelenhetett meg. Igazában akkor láthattunk a munkához, amikor az Akadémián belül megalakult kutató csoportunk. Ezzel és az Akadémia vezetőségének segítő támogatásával (miért köszönetet mondunk) biztosítva van, hogy évenként megjelenhetik egy-egy, az eddigiekhez hasonló terjedelmű kötet.

Munkánk társadalmi vonatkozására szeretnék rámutatni. Most, hogy az Akadémia magáévá tette, aligha lehet többé vita tárgya, hogy a népzene nemzeti kultúránk egyik legnagyobb kincse és sajátos zenekultúra csak ennek alapján fejlődhetik. Egyes tudósok a társadalom közömbössége ellenére is dolgozhattak, amint erre a magyar múlt is számos példát nyújt. De társadalomformáló ereje a tudománynak csak akkor van, ha megfelelő szervek gondoskodnak róla, hogy a tudomány eredményei a mindennapi életbe is átkerüljenek.

Ami e téren már ma is történik, reményt nyújt, hogy a magyar társadalom azzá alakulhat, amivé viharos történetünk kedvezőtlen körülményei miatt eddig nem válhatott (és erős meggyőződésem, hogy ehhez népzenénknek az Akadémia égisze alól kisugárzó ismerete és szeretete hathatósan hozzájárulhat): egy erős, a néppel egységes, egészséges homogén társadalommá.

Ebben a távoli perspektívában bízva, folytatjuk munkánkat tovább.

PAIS DEZSŐ akadémikus hozzászólása

Tisztelt Akadémia, tisztelt közönség!

Azt hiszem, nem először mondom, sőt nem is én mondom először, hogy ha ünneplünk, ne csak örüljünk vagy dicsekedjünk és dicsérjünk, hanem okuljunk és tanuljunk is. És mindig okulhatunk, ha a múltról van szó, de különösen, ha olyan múltról emlékezünk, amelyet az utóbbi évtizedben és évtizedekben mi hagytunk magunk mögött. — Nem kevés joggal mondhatok ilyent én, aki koromnál fogva a múltnak, sőt az Akadémia múltjának is egyik eleme vagyok.

A felszabadulás előtti tíz évet megelőző múltból óhajtok rámutatni néhány mozzanatra, olyanokra, amelyekkel személy szerint is kapcsolatban voltam. Talán nem tévedek, ha azt gondolom, hogy őket idézve megvilágíthatom későbbi, illetőleg mai felfogásomat is.

Amikor 1943. november 8-án szándékomon és akaratomon kívül az első osztály elnökévé választottak, egy tőlem kért újságnyilatkozatot azzal fejeztem be, hogy a »Magyar Tudományos Akadémia nem a múltjából él, hanem meg akar és — bízunk abban — meg is tud felelni azoknak a kötelességeknek, amelyeket fényes emlékeinek hatalma ír eléje.« Midőn azt mondtam, hogy az Akadémia nem a múltjából él, nem mondtam igazat. A kijelentésemet megelőző negyedszázadon át szinte kizárólagosan abból élt. Illetőleg szinte csudálatos, hogy a Vigyázó-örökség birtokosaként mennyire nem élt, legalább a magyar tudománynak és műveltségnek nem élt. Néhányan voltunk okvetetlenkedők, akik legalább az első osztály körében megpróbáltunk valami mozgást előidézni. Ellenszenvet váltottunk ki ezzel magunk